

ВІЙСЬКОВО-СПОРТИВНЕ БАГАТОБОРСТВО У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Хоменко Олександр, Лоза Тетяна

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотації:

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

У статті визначено, що прикладні

The article defines what applied sports cover fire-fighting, military-applied and applied kinds. Defined the types of military-sports combined

В статье определено, что прикладные виды спорта охватывают пожарно-прикладные, военно-прикладные и служебно-

I. Науковий напрям

види спорту охоплюють пожежно-прикладні, військово-прикладні та службово-прикладні види. Схарактеризовано види військово-спортивного багатоборства та визначено їх особливості. На основі аналізу наукової літератури досліджено вплив цього виду спорту на розвиток особистості студента. Підкреслено, що заняття військово-спортивним багатоборством мають виховну та оздоровчу спрямованість, сприяють розвитку всесторонньо розвиненої особистості, вихованню морально-психологічної стійкості, почуття патріотизму та колективізму, формують морально-вольові якості. Визначено безпосередній зв'язок військово-спортивного багатоборства із патріотичним вихованням особистості.

Ключові слова:

прикладні види спорту, професійно-прикладна фізична підготовка, військово-спортивне багатоборство, патріотичне виховання.

events and determined their characteristics. Based on the analysis of scientific literature defined the influence of the sport on the development of the individual student. It is emphasized that training of military-sports combined events have educational and health focus, contribute to the development of personality development, upbringing of moral and psychological stability, a sense of patriotism and collectivism, shape our character. Defined the relationship of the military-sports-round and patriotic education.

applied sports, professionally-applied physical training, military and sports all-round, patriotic education.

прикладні види. Охарактеризовано види військово-спортивного багатоборства та визначено їх особливості. На основі аналізу наукової літератури досліджено вплив цього виду спорту на розвиток особистості студента. Підкреслено, що заняття військово-спортивним багатоборством мають виховну та оздоровчу спрямованість, сприяють розвитку всесторонньо розвиненої особистості, вихованню морально-психологічної стійкості, почуття патріотизму та колективізму, формують морально-вольові якості. Визначено безпосередній зв'язок військово-спортивного багатоборства із патріотичним вихованням особистості.

прикладні види спорту, професійно-прикладна фізична підготовка, військово-спортивне багатоборство, патріотичне виховання.

Постановка проблеми. У сучасній науці відбувається пошук нових, ефективних форм організації навчального процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах, що сприяє нормуванню рухової активності та зміцненню і збереженню здоров'я молоді. За останні десятиліття в Україні активізується розгляд проблем щодо розробки методик занять багатоборствами з учнівською та студентською молоддю, а також основ формування нормативної бази багатоборства та удосконалення фізичної підготовки багатоборців військово-спортивного комплексу.

Враховуючи дані досліджень фахівців з проблем фізичної підготовленості студентів неспеціальних факультетів при відборі та зарахуванні у відділення військово-спортивного багатоборства, оцінювання техніко-тактичної майстерності багатоборців військово-спортивного комплексу та розглядаючи цей вид спорту як систему тілодуховиховання, основу фізичного та морального становлення особистості у контексті сучасних вимог, варто наголосити, що у науковій літературі відсутні дослідження, що розкривають зміст, структуру та виховну спрямованість занять військово-спортивним багатоборством зі студентами різних спеціальностей. Розгляду цієї проблеми передують необхідність детального розгляду проблеми застосування військово-спортивного багатоборства у системі професійно-прикладної фізичної підготовки студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях звертається увага на вдосконалення системи фізичної та спеціальної підготовки особистості на основі застосування багатоборства. Зокрема це такі аспекти: вдосконалення системи фізичної та спеціальної підготовки майбутніх правоохоронців (В. Ведерніков), офіцерів-викладачів вищих навчальних закладів МВС України (С. Безпалій, В. Ведерніков та Н. Долбишева), військовослужбовців-розвідників (О. Ролук), курсантів військових навчальних закладів сухопутних військ Збройних сил України (С. Романчук) та багатоборців військово-спортивного комплексу (А. Андрес, І. Войтович, М. Линець), формування навичок рукопашного бою фахівців податкової міліції (С. Антоненко), підготовка стрільців з у спортивно-прикладних вправах з пістолета (С. Банах), заняття

I. Науковий напрям

військово-спортивним багатоборством з юними спортсменами (О. Бур'яноватий, С. Воропай) та ін.

Також у науковій літературі знаходимо низку наукових досліджень, присвячених багатоборствам, у яких висвітлюються такі проблеми: науково-методичні основи формування нормативної бази багатоборства військово-спортивного комплексу (В. Михайлов), психофізіологічний контроль у системі багаторічної підготовки юних п'ятиборців (В. Дрожжин), підготовка кваліфікованих спортсменів у сучасному п'ятиборстві (А. Єфременко) та ін.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми застосування військово-спортивного багатоборства у системі професійно-прикладної фізичної підготовки студентів.

Результати дослідження та їх обговорення. Військово-спортивне багатоборство як вид спорту був заснований у Харківській області у 1997 році. Варто зазначити, що цей вид спорту взятий за основу силовими структурами, Збройними силами та Національною гвардією України при підготовці бійців в зону АТО. В Україні (м. Харків) щороку проводяться чемпіонати з військово-спортивного багатоборства, зокрема зі стрільби та рукопашного бою.

Військово-спортивне багатоборство відноситься до прикладних видів спорту. Ми погоджуємося з Н. Долбишевою в тому, що «прикладні види спорту охоплюють пожежно-прикладні, військово-прикладні та службово-прикладні види, які пов'язані зі спеціальною підготовкою і мають конкретне прикладне значення» [7, с. 140]. Дослідниця також відмічає, що такі види спорту мають загальну назву, до яких входить комплекс певних спортивних вправ або видів спорту, що об'єднані у військово-спортивне й пожежно-прикладне багатоборство та пов'язані з використанням спеціальних технічних засобів або інвентарю. Багатоборства, за даними вченої, містить такі види спорту та прикладні вправи: подолання спеціальної смуги перешкод, кросовий біг (марш-кидок), плавання у спеціальному обмундируванні та зі зброєю, кроси з орієнтуванням на місцевості, лижні гонки зі стрільбою, фігурне водіння транспорту (автомобіля, мотоцикла) та інші. Варто зазначити, що зарубіжні науковці теж відносять мотоспорт до прикладного виду спорту (Т. R. Ackland, B. Dawson та S. M. Walker; P. Tranter та M. Lowes; Y. Besnard, C. Meistelman та G. Savourey; S. John Sullivan, A. Louise Thayer, E. J. Rathbone, A. G. Schneiders, L. M. Wallis та A. E. Wilson).

У Наказі Міністерства молоді та спорту України (2014) «Про затвердження Кваліфікаційних норм та вимог Єдиної спортивної класифікації України з неолімпійських видів спорту» серед спортивно-технічних і прикладних видів спорту відзначаються також військово-спортивні багатоборства.

У Єдиній спортивній класифікації України з видів спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор до військово-спортивного багатоборства відносяться такі службово-професійні багатоборства: офіцерське триборство; багатоборства ВСК; військове п'ятиборство; військове триборство; військово-прикладне семиборство для допризовної молоді; стрільба з бойової зброї; багатоборство снайперів; бойове багатоборство; аеромобільне багатоборство; багатоборство груп захоплення; багатоборство кінологів, а також військово-прикладні вправи: прискорене пересування та легка атлетика; подолання смуги перешкод; плавання прикладне; веслування на шестивесельних морських яхтах; парашутний спорт; вправи на лопінгу; лижний спорт.

Варто наголосити, що у сучасній науковій літературі проблему класифікації та основних напрямків неолімпійських видів спорту, до яких також відноситься військово-спортивне багатоборство, висвітлено Н. Долбишевою [6].

О. Бур'яноватий та С. Воропай [3] зазначають, що основу військово-спортивного багатоборства складає рукопашний бій, що поєднує ударну техніку руками й ногами, техніку боротьби, виконання больових та задушливих прийомів. Дослідники розглядають вплив занять військово-спортивним багатоборством на рівень фізичної підготовленості спортсменів 6–7 років. У дослідженнях В. Мунтяна [11] навпаки, рукопашний бій розглядається як вид спортивного єдиноборства, проте, як і більшість науковців, дослідник відзначає його прикладний характер.

Ю. Коваленко [8] у процесі дослідження шляхів оптимізації фізичного виховання учнів засобами рукопашного бою, наголошує, що основними завданнями прикладної фізичної підготовки в ліцях з підвищеною військово-спортивною підготовкою є розвиток і постійне вдосконалення витривалості, сили, швидкості та спритності; оволодіння навичками в пересуванні по пересіченій місцевості в пішому порядку, подоланні перешкод, рукопашному бою, військово-прикладному плаванні; покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я і підвищення стійкості організму до дії несприятливих факторів військово-професійної діяльності.

У дослідженнях В. Ведернікова [1] розглядаються шляхи удосконалення системи фізичної та спеціальної підготовки майбутніх правоохоронців на основі застосування базових видів спорту. Зокрема дослідник зазначає, що офіцерське триборство має значну перевагу серед професійно-прикладних видів спорту. У процес навчання правоохоронців МВС України входять елементи прикладної стрільби, плавання, легкої атлетики. Дослідник визначає пріоритетно значущі фізичні та спеціальні якості правоохоронців, до яких увійшли силові (швидкісно-силова сила), швидкісні (час рухової реакції) якості, спеціальна витривалість та професійно-прикладні (прийоми самозахисту, використання спеціальних засобів, володіння зброєю) навички. Для вдосконалення організації підготовки майбутніх правоохоронців, як зазначає дослідник, необхідно впроваджувати інноваційні підходи, насамперед, професійно-прикладні та базові види спорту (прикладна стрільба, офіцерське триборство, рукопашному бою, легка атлетика), які дозволять підвищити рівень фізичної та спеціальної підготовленості, професійних умінь та навичок.

О. Ролук зазначає, що важливим і найбільш ефективним засобом виконання завдань спеціальної фізичної підготовки є застосування фізичних вправ і видів спорту, найбільш наближених за структурою рухів та характером фізичних навантажень. До таких видів спорту науковець відносить військово-прикладні багатоборства, серед яких широкою популярністю у військах і ВНЗ Збройних сил, як зазначає автор, користується військове п'ятиборство. Також О. Ролук наголошує, що «Важлива відмінна риса військово-прикладних багатоборств – те, що змагання з них проводять у військовій формі одягу, на різноманітній місцевості та в різних умовах, що сприяє хорошему польовому вишколу й удосконаленню військово-професійної майстерності військовослужбовців в умовах величезних фізичних навантажень і психічних напруг» [12, с. 59]. Для сучасної науки вагомість досліджень О. Ролука відмічається тим, що науковцем запропоновано авторську технологію професійної та фізичної підготовки військовослужбовців для досягнення максимального прикладного впливу засобів і методів фізичного тренування задля найкращого виконання бойових завдань.

У наукових дослідженнях О. Дикого [5] розглядається військово-спортивне багатоборство як складова частина спеціальної фізичної підготовки допризовників. Як зазначає науковець, військово-прикладне семиборство для допризовної молоді включає підтягування на перекладині, подолання смуги перешкод (ЗКВ), біг на 100 і 3000 м, плавання на 50 м, метання гранати Ф-1 на дальність та стрільбу з МГ–50 м, або ПГ–10 м. За даними Є. Приступи та С. Романчука в програму військового триборства (ВТ-1) входять:

I. Науковий напрям

стрільба з АК-1 або АК-2, подолання смуги перешкод в поєднанні з бігом на 400 м або біг на 3 км з викладкою, метання гранати Ф-1 на дальність або точність.

Цікавими також є дослідження сучасного науковця М. Воєнчук [2], присвячені проблемі відродження козацьких традицій. Дослідниця розглядає такі види військово-спортивного мистецтва: верхову їзду, стрільбу з лука, володіння списом, шаблею, іншими видами козацької зброї, подолання природних перешкод, кермування човном під веслами та вітрилами, різних видів боротьби та протиборств, в тому числі бойовий гопак, козацьке багатоборство.

За даними науковців військово-спортивне багатоборство має значну виховну та оздоровчу спрямованість, а саме заняття військово-спортивним багатоборством сприяють розвитку всесторонньо розвиненої особистості (В. Градусов та Н. Тихонова), загартовують тіло і дух, формують уміння досягати особистих перемог (М. Воєнчук), військово-прикладна вправа «подолання перешкод», рукопашний бій – формують морально-вольові якості та сприяє їх розвитку (В. Михайлов, В. Михайлов, О. Попович; О. Бур'яноватий та С. Воропай), військове п'ятиборство – дає змогу адекватно розвивати потрібні фізичні та спеціальні якості, формувати важливі військово-прикладні навички, удосконалювати професійні прийоми й дії, виховувати моральні та психічні якості (О. Ролук), військово-спортивне багатоборство сприяє вихованню морально-психологічної стійкості, почуття патріотизму та колективізму, запобіганню антисоціальним проявам серед молоді, формуванню та пропаганді здорового способу життя, збільшенню рухової активності, підвищенню престижу військової служби, залученню молоді до систематичних занять фізичною культурою й спортом (О. Дикий).

О. Дикий зазначає, що у процесі занять військово-прикладними видами спорту вдосконалюються фізичні, спеціальні, психічні якості (загальна, силова й швидкісна витривалість, швидкість у діях і рухових реакціях, спритність, точність дій та рухова координація, стійкість уваги й здатність до його широкого розподілу та переключення, загальна психологічна й емоційно-вольова стійкість, сміливість, рішучість і впевненість у своїх силах, наполегливість, завзятість та цілеспрямованість) і військово-прикладні рухові навички [4, с. 34].

Тому О. Дикий військово-спортивне багатоборство визначає як одну з основних складових частин патріотичного виховання молоді в нашій державі, яка діалектично поєднує в собі низку окремих напрямів виховання: військового, морального, правового та ін. Дослідник зазначає, що результатом такого виховання повинна стати готовність молоді людини до військово-патріотичної діяльності як «внутрішнього системного утворення, що передбачає п'ять основних компонентів – освітній, фізичний, психологічний, соціальний і духовний» [4, с. 35]. Науковець також розглядає поняття «військово-патріотична активність» та визначає його як внутрішню активну позицію молоді людини щодо військової служби. Така позиція розвивається за допомогою послідовної зміни, трансформації простіших властивостей, якостей особистості на вікових стадіях до призову в армію, із притаманною їй структурою й психологічними закономірностями. Водночас військово-патріотична активність – необхідна передумова подальшого розвитку готовності старшокласника до військової строкової служби в Збройних силах України.

О. Дикий безпосередньо пов'язує військово-спортивне багатоборство із патріотичним вихованням молоді. На думку дослідника, це пов'язано з необхідністю вирішити певні суперечності між запитом суспільства в справі підготовки молоді до захисту Вітчизни й недостатньою її фізичною підготовкою до виконання військового обов'язку; важливістю процесу виховання військово-патріотичних якостей в учнівській молоді і його низькою ефективністю, формалізмом в організації позакласної роботи з фізичної культури, досить

I. Науковий напрям

позитивним вербальним сприйняттям Збройних сил України й фактичним небажанням служити в армії. Вагомими в даному контексті є висновки сучасного науковця А. Леоненка, який пропонує поняття «патріотизм» розглядати у вузькому значенні як національну гордість і любов до Вітчизни, готовність захищати її, у широкому – як духовно-моральну якість, світоглядну характеристику особистості, духовно-моральний принцип її життєдіяльності [10].

Варто зазначити, що важливість патріотичного виховання сучасної молоді затверджується на законодавчому рівні. У Рішенні Ради Національної безпеки та оборони України «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» від 28 серпня 2014 р. (введеного в дію Указом Президента України № 744/2014). подається таке визначення: патріотичне виховання молоді – це формування позитивного ставлення до виконання конституційного обов'язку із захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, підвищення престижу військової служби та військової освіти.

Указом Президента України від 23 серпня 2015 року № 497 «Про відзначення у 2015 році Дня захисника України» день 14 жовтня, свято Покрови Пресвятої Богородиці, став державним святом – Днем захисника України. Для виконання цього наказу Міністерство освіти і науки України рекомендувало передбачити організацію та проведення в навчальних закладах України: циклу бесід, лекцій, круглих столів, присвячених Дню захисника України, за участю ветеранів війни та військової служби, учасників бойових дій та антитерористичної операції в Донецькій і Луганській областях, учасників українського визвольного руху [9].

Отже, у науковій літературі патріотизм розглядається як виховання відданості Батьківщині та здатність забезпечити її обороноздатність.

Таким чином, військово-спортивне багатоборство є одним із засобів патріотичного виховання молоді в сучасних умовах.

Висновки. Одним із важливих засобів професійно-прикладної підготовки студентів є військово-спортивне багатоборство. Наукові дослідження, присвячені висвітленню проблеми застосування багатоборства у фізичному вихованні, розпочалися у 70-х роках ХХ століття. Основні питання стосувалися підготовки кваліфікованих спортсменів. Нині активізуються дослідження, присвячені застосуванню військово-спортивного багатоборства у ВНЗ МВС України, Збройних силах, підготовці кваліфікованих спортсменів. У нормативно-законодавчій базі військово-спортивне багатоборство відноситься до неолімпійських видів спорту. Встановивши безпосередній зв'язок цього виду спорту з патріотичним вихованням особистості та враховуючи те, що його застосування у процесі професійно-прикладної підготовки майбутніх фахівців-аграріїв у науковій літературі не вивчалось, перспективним напрямком подальших досліджень вважаємо розроблення та наукове обґрунтування оздоровчо-тренувальної програми секційних занять з фізичного виховання студентів аграрних спеціальностей, які займаються військово-спортивним багатоборством.

Література:

1. Ведерніков В. Ставлення професорсько-викладацького складу ВНЗ МВС України до необхідності вдосконалення системи фізичної та спеціальної підготовки майбутніх правоохоронців / В. Ведерніков // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2016. – № 2. – С. 19–23.
2. Воєнчук М. Козацьке тілодуховиховання – основа фізичного та морального становлення особистості у контексті сучасних вимог / М. Воєнчук // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2010. – № 2. – С. 189–191.
3. Воропай С. М. Вплив занять військово-спортивним багатоборством на рівень фізичної підготовленості юних спортсменів 6–7 років у групах початкової підготовки / С. М. Воропай,

I. Науковий напрям

О. М. Бур'яноватий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – № 8. – С. 21–24.

4. Дикий О. Військово-спортивне багатоборство як складова частина спеціальної фізичної підготовки допризовників / О. Дикий // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2016. – № 2. – С. 32–37.

5. Дикий О. Військово-спортивне багатоборство як складова частина спеціальної фізичної підготовки допризовників / О. Дикий // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2016. – № 2. – С. 32–37.

6. Долбишева Н. Наукові підходи до класифікації не олімпійських видів спорту / Н. Долбишева // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2014. – № 3. – С. 31–39.

7. Долбишева Н. Основні напрями неолімпійського спорту / Н. Долбишева // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2014. – № 1. – С. 138–144.

8. Коваленко Ю. О. Оптимізація фізичного виховання учнів ліцею з використанням засобів рукопашного бою / Ю. О. Коваленко // Вісник Запорізького національного університету. Серія : фізичне виховання та спорт. – 2014. – № 1. – С. 28–35.

9. Леоненко А. В. Оптимізація патріотичного виховання в сучасних умовах / А. В. Леоненко // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка. – 2016. – Вип. 30. – С. 81–87.

10. Леоненко А. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до патріотичного виховання старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Андрій Васильович Леоненко ; Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2015. – 20 с.

11. Мунтян В. С. Оптимізація спеціальної підготовки в рукопашному бою з урахуванням індивідуальних особливостей спортсменів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. та спорту : спец. 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт» / Віктор Степанович Мунтян ; Харківська державна академія фізичної культури. – Харків, 2006. – 20 с.

12. Ролюк О. Спеціальна фізична підготовка військовослужбовців-розвідників / О. Ролюк // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2016. – №1 1. – С. 57–63.